

Nesoulad mezi oceňováním aktiv a dluhů při vykazování emisních práv (zrušení IFRIC 3)[#]

*Marie Zelenková**

Interpretace IFRIC 3 – Emisní práva (dále jen IFRIC 3), byla vydána proto, aby podala návod, jak účetně zobrazit tzv. model „cap and trade“,¹ zabývající se limitováním a obchodovatelností emisních povolenek.² Vydávání emisních povolenek bylo vyvoláno v důsledku celosvětové snahy zredukovat množství emisí skleníkových plynů. Princip modelu „cap and trade“ je založen na tom, že největší producenti skleníkových plynů obdrží od státu, přičemž se ponechává na vůli jednotlivých států, zda to bude za poplatek či zdarma, určité množství emisních povolenek. Cílem je, aby tito producenti skleníkových plynů omezili své emise, a proto obdrží emisní povolenky jen na takové množství emisí, které je rovno jim stanovenému limitu. Emisní povolenky by se měly vydávat na začátku (většinou ročního) období a na konci tohoto období by s nimi měli producenti zaplatit za skutečně vyprodukované emise.³

Hlavním rysem celého modelu je skutečnost, že emisní povolenky by měly být volně obchodovatelné. Podnik (emitent skleníkových plynů) se pak může dostat do jedné z následujících tří situací:

- a) vyprodukuje emise, které budou přesně na úrovni stanoveného limitu. V tomto případě by podnik „zaplatil“ za emise přesně stejným množstvím emisních povolenek, které na počátku období obdržel od státu. I takový podnik však může s těmito povolenkami volně obchodovat, tj. např. na počátku období je všechny prodat a na konci období je nakoupit apod.
- b) vypustí méně skleníkových plynů, než byl jemu stanovený limit. Pak má podnik teoreticky dvě možnosti. Buď může nespotřebované emisní povolenky přesunout do dalšího období, pokud např. předpokládá, že v tomto období naopak překročí stanovený limit emisí, nebo může přebytečné emisní povolenky prodat.
- c) překročí stanovený limit emisí. Tato situace znamená, že podnik nemá (neobdržel od státu) dostatek emisních povolenek, aby jimi mohl „zaplatit“ za veškeré vyprodukované emise, a proto buď bude nucen zaplatit pokutu, anebo musí nakoupit potřebné množství emisních povolenek od těch podniků, které svůj emisní limit nepřekročily a nabízejí nespotřebované emisní povolenky k prodeji.

Ačkoliv Interpretace IFRIC 3 relativně promptně reagovala na připravený projekt obchodování s emisními povolenkami, neměla její platnost příliš dlouhého trvání. IFRIC 3

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného záměru *Rozvoj účetní a finanční teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska* s registračním číslem MSM6138439903.

^{*} Ing. Marie Zelenková, Ph.D. – odborná asistentka; Katedra finančního účetnictví, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <zelenm@vse.cz>.

¹ Překlad pojmu „cap and trade“ se v české účetní praxi ještě neustálil. Je možné ho překládat např. i jako „omez a prodej“.

² V české legislativě označovány jako povolenky na emise.

³ Skutečné množství emisí se ověřuje hlášením po skončení období.

byla vydána s účinností od 1. března 2005⁴ a již v červenci 2005⁵ byla zrušena. Důvody pro zrušení její platnosti spočívaly zejména v nekompatibilitě oceňování. Tato nekompatibilita byla způsobena především odlišnými požadavky na ocenění emisních povolenek, jakožto nehmotných aktiv, a odlišnými požadavky na ocenění závazku, plynoucího z povinnosti „zaplatit“ za skutečně vyprodukované emise, a samozřejmě v důsledku toho byl neoprávněně, či dalo by se říci, dokonce nesmyslně ovlivněn výsledek hospodaření. Detailnější analýza tohoto problému je popsána v následujících odstavcích.

Při účetním zachycení modelu „cap and trade“ je potřeba rozpoznat:

- nehmotné aktivum, což jsou obdržené emisní povolenky;
- státní dotaci, která se stanovuje ve výši rozdílu mezi reálnou hodnotou emisních povolenek a poplatkem, který podnik za emisní povolenky při jejich obdržení státu zaplatí; a
- závazek vzniklý z titulu povinnosti odevzdat povolenky pokrývající výši emisí, které podnik za příslušné období vyprodukoval.

Na emisní povolenky IFRIC 3 nahlíží jako na **nehmotné aktivum**. Interpretace předpokládá, že podniky od státu získají emisní povolenky buď úplně zdarma nebo za nějaký poplatek, který bude nižší, než kolik by byla reálná hodnota těchto povolenek. Pro prvotní ocenění emisních povolenek, jakožto nehmotného aktiva, však IFRIC 3 požaduje ocenění ve výši reálné hodnoty. Následným oceňováním a vykazováním emisních povolenek se IFRIC 3 už nezabývá, a v souvislosti s tím odkazuje na standard IAS 38 – Nehmotná aktiva (dále jen IAS 38), podle kterého by se měly řídit další případné úpravy v ocenění těchto aktiv a dopady těchto úprav do výkazů.

Podle IAS 38 je obecně možné nehmotné aktivum ocenit buď pořizovacími náklady a následně již (vyjma odpisů a ztráty ze snížení hodnoty aktiva) ocenění aktiva neměnit, anebo po výchozím ocenění aktiva následně změnit ocenění nehmotného aktiva na reálnou hodnotu (sníženou o veškeré následně kumulované odpisy a ztráty ze snížení hodnoty). Přecenění na reálnou hodnotu by mělo být provedeno tak, aby účetní hodnota nehmotného aktiva nebyla výrazně odlišná od reálné hodnoty, která byla stanovena k rozvahovému dni.⁶ V případě, kdy se aktivum přeceňuje na reálnou hodnotu, je potřeba rozlišit, zda tato reálná hodnota je vyšší než původní pořizovací náklady aktiva, nebo nižší. Pokud je reálná hodnota aktiva vyšší než původní pořizovací náklady, promítne se změna v ocenění (tj. zvýšení účetní hodnoty aktiva) do zvláštní položky vlastního kapitálu, tzv. fondů z přecenění.⁷ Obdobně i následné snížení reálné hodnoty, která je však stále ještě vyšší než pořizovací náklady, bude provedeno souvztažně proti snížení fondů z přecenění. Pokud je reálná hodnota nižší než původní pořizovací náklady (v případě odepisovatelného aktiva snížené o oprávkou), promítne se rozdíl mezi původními pořizovacími náklady a reálnou hodnotou přímo do výsledku hospodaření (tj. do nákladů). V případě, že poté reálná hodnota nehmotného aktiva opět vzroste, ale stále nedosáhne výše pořizovacích nákladů snížených o oprávkou (tj. výše zůstatkové hodnoty),

⁴ Tj. účetní jednotky měly použít tuto interpretaci pro účetní období počínající 1. březnem 2005 nebo později, přičemž se doporučovala i její dřívější aplikace.

⁵ Interpretace byla zrušena na červnovém zasedání Rady pro mezinárodní účetní standardy, avšak tato informace byla zveřejněna až v červenci 2005.

⁶ IAS 38 označuje tuto možnost změny ocenění na reálnou hodnotu jako povolené alternativní řešení (IASCF, 2005a, 2005b).

⁷ Označení této složky vlastního kapitálu bývá různé – např. fondy z nového ocenění, fondy ze změny ocenění apod. V české legislativě je tato položka nazývána Oceňovacím rozdílem z přecenění majetku a závazků a vykazuje se jako součást kapitálových fondů.

zvýší se hodnota aktiva souvztažně proti zvýšení výsledku hospodaření. Jinými slovy změny v ocenění nehmotného aktiva nad úroveň pořizovacích nákladů (u odepisovatelných aktiv nad úroveň zůstatkové hodnoty) se promítají do fondu z přecenění a změny pod touto úrovní do výsledku hospodaření.

Za **státní dotaci** je považován rozdíl mezi reálnou hodnotou emisních povolenek a poplatkem zaplaceným státu za jejich získání. IFRIC 3 požaduje, aby se dotace vykázala jako výnos, a to rovnoměrně v průběhu celého rozhodného období, na které byly povolenky přiděleny, a to bez ohledu na to, zda jsou povolenky drženy nebo prodány. Pro řešení ostatních problémů souvisejících s vykázáním státních dotací odkazuje na standard IAS 20 – Vykazování státních dotací a zveřejnění státní podpory.

Závazek vyplývající z povinnosti „zaplatit“ za vyprodukované emise emisními povolenkami vzniká v momentě, kdy skutečně dojde k vypuštění emisí. Tento závazek je obvykle potřeba k rozvahovému dni ocenit a vykázat. IFRIC 3 uvádí, že tento závazek je vnímán jako **rezerva** a pro jeho vykázání by se měla použít pravidla uvedená ve standardu zabývajícím se rezervami, tj. IAS 37 – Rezervy, podmíněné závazky a podmíněná aktiva. Ocenění této rezervy má být podle této interpretace stanoveno na základě nejlepšího možného odhadu výdajů nezbytných k úhradě současného závazku, tzn. na bázi aktuální tržní ceny takového počtu emisních povolenek, který je nezbytný k pokrytí emisí vyprodukovaných k rozvahovému dni.

Z výše uvedených odstavců vyplývá, že rezerva bude vždy vykázána na bázi aktuálního tržního ocenění emisních povolenek potřebných k úhradě výše skutečně vyprodukovaných emisí, přičemž dopad tvorby a ocenění rezervy bude do výsledku hospodaření. Oproti tomu ocenění nehmotného aktiva, které sice bude oceněno na bázi tržní ceny emisních povolenek, avšak ke dni jejich obdržení od státu, a to bez následného přecenění na aktuální tržní hodnotu k rozvahovému dni, tj. ocenění emisních povolenek bude sice na bázi tržní ceny, ale k úplně jinému časovému okamžiku než ocenění závazku (pokud bude pro ocenění nehmotného aktiva použitý základní model oceňování v pořizovacích nákladech). Anebo bude možné tyto emisní povolenky přeceňovat na aktuální tržní hodnotu (podle alternativního modelu oceňování na bázi reálné hodnoty), ale s dopadem do fondu z přecenění a nikoliv do výsledku hospodaření, tj. změna v ocenění emisních povolenek bude ovlivňovat jinou položku vlastního kapitálu, než je výsledek hospodaření za běžné období, na rozdíl od změny v ocenění závazku, která bude ovlivňovat výsledek hospodaření běžného období. Tyto závěry názorně vystihuje následující příklad.

Zadání příkladu:⁸

Podnik URZON je účastníkem modelu „cap and trade“. Jeho účetní období začíná dne 1. dubna 2005 a končí 31. března 2006. Podnik sestavuje (z nějakého důvodu) rovněž mezitímní účetní závěrku k 30. září 2005. Počátek a konec modelu „cap and trade“ je totožný s účetním obdobím. Dne 1. dubna podnik URZON obdrží od státu zdarma emisní povolenky na produkci 12 000 tun oxidu uhličitého. Podnik URZON chce tento „cap“ dodržet. Tržní cena emisních povolenek je k tomuto datu 10 Kč⁹ za tunu.

⁸ Zadání příkladu je obdobné příkladu, který je uveden jako příloha IFRIC 3. Příklad není součástí interpretace, ačkoliv je k ní přiložen.

⁹ Cena je smyšlená jen pro potřeby příkladu.

K datu mezitímní účetní závěrky společnost vyprodukovala 5 500 tun oxidu uhličitého. Tržní cena emisních povolenek je k tomuto datu 12 Kč za tunu.

Za celé rozhodné období podnik vyprodukoval 12 500 tun oxidu uhličitého a z tohoto důvodu nakoupil dalších 500 emisních povolenek. Tržní cena emisních povolenek je k tomuto datu 11 Kč za tunu.

Řešení příkladu:

Řešení příkladu bude rozděleno na dvě části s ohledem na to, že podle IAS 38 je možné nehmotné aktivum ocenit buď na bázi pořizovacích nákladů bez následné změny ocenění na reálnou hodnotu, nebo toto přecenění na reálnou hodnotu provádět vždy k datu účetní závěrky.

1 Model oceňování nehmotných aktiv v pořizovacích nákladech

Tab. 1: Účetní operace, které podnik zaúčtuje 1. dubna 2005 (v Kč)

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
1. Obdržení emisních povolenek oceněných v tržní ceně (tj. $12\,000 \cdot 10$)	120 000	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)	Státní dotace – výnosy příštích období

Tab. 2: Účetní operace zachycené k datu mezitímní závěrky, tj. k 30. září 2005 (v Kč)

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
2. Rozpoznání částí výnosů ze státní dotace (tj. $5\,500 \cdot 10$)	55 000	Státní dotace – výnosy příštích období	Výnosy (běžného období) – státní dotace
3. Rozpoznání rezervy ze skutečných emisí v tržní ceně (tj. $5\,500 \cdot 12$)	66 000	Emisní náklady	Rezerva na doručení povolenek

Výše uvedené operace mají následující dopad do účetních výkazů:

Mezitímní rozvaha k 30. 9. 2005				Mezitímní výsledovka k 30. 9. 2005 ¹⁰												
Aktiva		Kč	Pasiva		Kč	Náklady		Kč	Výnosy		Kč					
Dlouhodobá aktiva			Vlastní kapitál													
Nehmotná aktiva (EP ¹¹)			120 000	Výsledek hospodaření			-11 000	Emisní náklady			66 000	Výnosy (ze státní dotace)		55 000		
Krátkodobá aktiva				Dluhy												
.....				Rezerva na doručení povolenek			66 000	Výsledek hospodaření			– ztráta			11 000		
				Státní dotace (výnos příštích období)			65 000									

¹⁰ Tj. za období od 1. 4. 2005 do 30. 9. 2005.

¹¹ Emisní povolenky.

Z výkazů je patrné, že podnik vykáže ztrátu ve výši 11 000 Kč. Tato ztráta však není skutečně realizovanou ztrátou. Podnik drží dostatečné množství emisních povolenek, aby s nimi mohl vyprodukované emise státu uhradit, žádné emisní povolenky ani nenakoupil ani neprodal, a tak není důvod proto, aby byl ovlivněn výsledek hospodaření. Znění IFRIC 3 však způsobilo, že se do výsledku hospodaření promítla změna reálné hodnoty emisních povolenek. V podstatě by tato změna reálné hodnoty emisních povolenek měla ovlivnit ocenění nehmotných aktiv, rozhodně by neměl být ovlivněn výsledek hospodaření (tj. výsledek by měl být ve výše uvedených výkazech nulový). Ztráta je tedy vykázána jen z toho důvodu, že IFRIC 3 pro následné ocenění odkazuje na IAS 38, a ten (v modelu oceňování na bázi pořizovacích nákladů) nedovoluje přeceňovat aktiva na reálnou hodnotu. Jinými slovy, při prvotním ocenění IFRIC 3 požaduje ocenění reálnou hodnotou a dalšími úpravami v ocenění už se nezabývá. Výsledkem toho pak nutně musí být taková kombinace různých ocenění, která nemá téměř žádnou vypovídací schopnost a neoprávněně ovlivňuje výsledek hospodaření. Přitom by mohl být tento problém jednoduše vyřešen, kdyby IFRIC 3 dovoľoval i pozdější ocenění nehmotných aktiv aktuální reálnou hodnotou, jako to požaduje i pro ocenění rezerv.

Tab. 3: Účetní operace, které podnik zaúčtuje na konci účetního období, tj. 31. března 2006 (v Kč)

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
4. Rozpoznání zbylé části výnosů ze státní dotace (tj. $120\,000 - 55\,000$)	65 000	Státní dotace – výnosy příštích období	Výnosy (běžného období) – státní dotace
5. Zvýšení rezervy za skutečné emise v druhé části roku a úprava ocenění rezerv z titulu změny tržní ceny EP oproti září (tj. $12\,500 \cdot 11 - 5\,500 \cdot 12$)	71 500	Emisní náklady	Rezerva na doručení povolenek
6. Nakoupení nových povolenek (tj. $500 \cdot 11$)	5 500	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)	Peníze

Zachycení výše uvedených operací bude mít následující dopad do výkazů:

Rozvaha k 31. 3. 2006				Výsledovka k 31. 3. 2006 ¹²			
Aktiva	Kč	Pasiva	Kč	Náklady	Kč	Výnosy	Kč
<i>Dlouhodobá aktiva</i>		<i>Vlastní kapitál</i>					
Nehmotná aktiva (EP)	125 500	Výsledek hospodaření	−17 500	Emisní náklady	137 500	Výnosy (ze státní dotace)	120 000
<i>Krátkodobá aktiva</i>		<i>Dluhy</i>					
Peníze	−5 500	Rezerva na doručení povolenek	137 500	Výsledek hospodaření		− ztráta	17 500
		Státní dotace (výnos příštích období)	0				

Opět podnik vykáže ztrátu, tentokrát však výsledek hospodaření ovlivnily dvě skutečnosti. Jednak (opět) je ztráta z části způsobena změnou reálné hodnoty emisních povolenek, a dále se ve výsledku hospodaření projevilo i to, že podnik vyprodukoval vyšší objem emisí, než

¹² Tj. za období od 1. 4. 2005 do 31. 3. 2006.

jaký mu byl stanoven emisní limit a musel dokoupit další emisní povolenky. Správné by bylo, kdyby se ve výsledku hospodaření odrazily pouze dodatečně nakoupené emisní povolenky, a to v ocenění, za kolik byly skutečně nakoupeny. Další nezajímavou položkou je i ocenění emisních povolenek v rozvaze, kde část je oceněna reálnou hodnotou k datu obdržení a část reálnou hodnotou k datu dodatečného nákupu. Toto ocenění v důsledku toho nekoresponduje s oceněním závazku, který bude právě (přesně) těmito povolenkami uhrazen. Pokud by ocenění nehmotných aktiv (tj. emisních povolenek) bylo shodné s oceněním rezervy na doručení emisních povolenek, pak by výsledek hospodaření nemusel být neoprávněně ovlivněn.

IFRIC 3 předpokládá, že k úhradě závazku dojde ještě v témže účetním období. Pak by podnik zachytil následující operaci:

Tab. 4: Další účetní operace související s úhradou závazku

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
7. Vyrovnání rezervy	137 500 125 500 12 000	Rezervy	Nehmotná aktiva Výnosy

Pokud se za vyprodukované emise státu „zaplatí“ emisními poukázkami ještě v běžném účetním období, pak by výkazy sestavené k poslednímu dni tohoto období měly následující podobu:

Konečná rozvaha po zaplacení za emise emisními poukázkami				Konečná výsledovka po zaplacení za emise emisními poukázkami			
Aktiva	Kč	Pasiva	Kč	Náklady	Kč	Výnosy	Kč
<i>Dlouhodobá aktiva</i>		<i>Vlastní kapitál</i>					
Nehmotná aktiva (EP)	0	Výsledek hospodaření	–17 500	Emisní náklady	137 500	Výnosy (ze státní dotace)	120 000
<i>Krátkodobá aktiva</i>		<i>Dluhy</i>				Výnosy	12 000
Peníze	–5 500	Rezerva na doručení povolenek	137 500	Výsledek hospodaření		– ztráta	
		Státní dotace (výnos příštích období)	0				
							5 500

Teprve v momentě, kdy podnik „zaplatí“ emisními poukázkami za vypuštěné emise, bude mít výsledek hospodaření žádoucí vypovídací schopnost, tj. bude v něm zahrnuto pouze to, o kolik podnik musel zaplatit více (byl nucen nakoupit další emisní povolenky nebo zaplatit pokutu) v důsledku toho, že vyprodukoval vyšší hladinu emisí, než mu byl stanoven limit. Eventuelně v opačném případě, kolik podnik ušetřil v důsledku toho, že vyprodukoval nižší hladinu emisí, než na kolik stát požadoval snížit hladinu emisí.

Na tomto místě se však nabízí otázka, co když „zaplacení“ za emise emisními povolenkami nebude provedeno v běžném účetním období, ale později. IFRIC 3 tuto situaci zvláště neřeší, ale podle výše uvedeného by zřejmě k napravení výsledku hospodaření vyplývající z poslední operace došlo až v následujícím účetním období, a tedy by byl neoprávněně ovlivněn i výsledek hospodaření následujícího účetního období. Pokud by ve výše uvedeném příkladu došlo k úhradě závazku až po 31. 3. 2006, pak by výsledek

hospodaření za účetní období 1. 4. 2005 – 31. 3. 2006 byl neoprávněně o 12 000 Kč nižší a výsledek následujícího účetního období o 12 000 Kč vyšší.

II. Model oceňování nehmotných aktiv reálnou hodnotou

Tab. 5: Účetní operace, které podnik zaúčtuje 1. dubna 2005 (v Kč)

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
1. Rozpoznání emisních povolenek v kategorii nehmotných aktiv v tržní ceně (tj. $12\,000 \cdot 10$)	120 000	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)	Státní dotace – výnosy příštích období

Tab. 6: Účetní operace zachycené k datu mezitímní závěrky, tj. k 30. září 2005 (v Kč)

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
2. Rozpoznání zvýšení reálné hodnoty emisních povolenek (tj. $120\,000 \cdot (12 - 10)$)	24 000	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)	Fond z přecenění
3. Rozpoznání části výnosů ze státní dotace (tj. $5\,500 \cdot 10$)	55 000	Státní dotace – výnosy příštích období	Výnosy (běžného období) – státní dotace
4. Rozpoznání rezervy ze skutečných emisí v tržní ceně (tj. $5\,500 \cdot 12$)	66 000	Emisní náklady	Rezerva na doručení povolenek

Tento model dovoluje změnit ocenění aktiv na aktuální reálnou hodnotu k datu sestavení účetní závěrky, avšak podle IAS 38 se (v případě zvýšení reálné hodnoty nad úroveň původních pořizovacích nákladů) tato úprava ocenění promítne do fondu z přecenění (tj. do jiné položky vlastního kapitálu než do výsledku hospodaření). Oproti tomu ocenění závazku na bázi reálné hodnoty se promítá na vrub nákladů běžného období. Tímto opět dochází k nesourodosti dopadu ocenění, kdy ocenění aktiva se promítá pouze rozvahově, kdežto ocenění závazku ovlivňuje výsledek hospodaření. Dopad do výkazů je pak následující:

Mezitímní rozvaha k 30. 9. 2005				Mezitímní výsledovka k 30. 9. 2005 ¹³										
Aktiva		Kč	Pasiva		Kč	Náklady		Kč	Výnosy		Kč			
Dlouhodobá aktiva			Vlastní kapitál											
Nehmotná aktiva (EP)			144 000		Fond		Emisní náklady		66 000		Výnosy (ze státní dotace)		55 000	
					z přecenění									
					24 000									
Výsledek hospodaření			-11 000											
					Krátkodobá aktiva		Dluhy							
						Rezerva							
					na doručení povolenek		66 000		Výsledek hospodaření		- ztráta		11 000	
					Státní dotace									
					(výnos příštích období)									
					65 000									

I tato výsledovka je ovlivněna v důsledku uplatnění rozdílné metodiky pro ocenění aktiv a závazků. Pokud by se změna ocenění nehmotných aktiv promítla ve prospěch výnosů příštích

¹³ Tj. za období od 1. 4. 2005 do 30. 9. 2005.

období, které by se po té alikvotním poměrem přidělily do výnosů, mohl být výsledek opět nulový. S ohledem na to, že podnik drží dostatečný objem emisních povolenek, aby s nimi mohl uhradit svůj závazek, a s povolenkami neobchodoval, není k tomuto datu logické, vykazovat jiný než nulový výsledek hospodaření.

Tab. 7: Účetní operace, které podnik zaúčtuje na konci účetního období, tj. 31. března 2006 (v Kč)

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
5. Rozpoznání následného snížení reálné hodnoty emisních povolenek (tj. $12\,000 \cdot (12 - 11)$)	12 000	Fond z přecenění	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)
6. Rozpoznání zbylé části výnosů ze státní dotace (tj. $120\,000 - 55\,000$)	65 000	Státní dotace – výnosy příštích období	Výnosy (běžného období) – státní dotace
7. Zvýšení rezervy za skutečné emise v druhé části roku a změna ocenění z titulu změny tržní ceny EP oproti září (tj. $12\,000 \cdot 11 - 5\,500 \cdot 12$)	71 500	Emisní náklady	Rezerva na doručení povolenek
8. Nakoupení nových povolenek (tj. $500 \cdot 11$)	5 500	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)	Peníze

Zachycení výše uvedených operací bude mít následující dopad do výkazů:

Rozvaha k 31. 3. 2006				Výsledovka k 31. 3. 2006 ¹⁴										
Aktiva		Kč	Pasiva		Kč	Náklady		Kč	Výnosy		Kč			
Dlouhodobá aktiva			Vlastní kapitál											
Nehmotná aktiva (EP)			137 500	Fond z přecenění		12 000	Emisní náklady			137 500	Výnosy (ze státní dotace)		120 000	
				Výsledek hospodaření		−17 500								
Krátkodobá aktiva				Dluhy										
Peníze			−5 500	Rezerva na doručení povolenek		137 500	Výsledek hospodaření			− ztráta			17 500	
				Státní dotace (výnos příštích období)		0								

Z rozvahy je patrné, že ocenění emisních povolenek je ve stejné výši jako ocenění rezervy. S ohledem na to, že k 31. 3. 2006 podnik drží přesně tolik emisních povolenek, kolik je potřeba pro vyrovnaní závazku, jeví se tato situace jako nejlepší řešení daného problému. Avšak stejně, jako tomu bylo v předchozím případě, i zde by měl být výsledek hospodaření (ztráta) roven výši odpovídající částce zaplacené za nákup dodatečných emisních povolenek pro pokrytí závazku z titulu skutečně vyprodukovaných emisí, tj. částce Kč 5 500,—. Ztráta je ale vyšší z toho důvodu, že změna reálné hodnoty nehmotných aktiv neovlivnila výši výsledku hospodaření, nýbrž fond z přecenění, neboť takto to požaduje IAS 38. Nutno podotknout, že IAS 38 byl vydán daleko dříve, než byl vymyšlen model „cap and trade“, a proto zřejmě není smysluplné držet se striktně jím uváděných pravidel.

¹⁴ Tj. za období od 1. 4. 2005 do 31. 3. 2006.

„Zaplacení“ za vyprodukované emise emisními povolenkami bude v tomto modelu zachyceno následovně:

Tab. 8: Účetní operace v důsledku „zaplacení“ za vyprodukované emise emisními povolenkami

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
9. Vyrovnání rezervy	137 500	Rezerva na doručení povolenek	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)
10. Rozpuštění fondu z přecenění do nerozdělených zisků	12 000	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)	Nerozdělený zisk

Pokud bude závazek prostřednictvím emisních povolenek vyrovnán ještě v témže účetním období, budou mít výše uvedené operace následující dopad na účetní výkazy:

Konečná rozvaha po zaplacení za emise emisními poukázkami a rozpuštění fondu z přecenění

Aktiva	Kč	Pasiva	Kč
<i>Dlouhodobá aktiva</i>		<i>Vlastní kapitál</i>	
Nehmotná aktiva (EP)	0	Nerozdělený zisk minulých let ¹⁵	12 000
		Výsledek hospodaření	-17 500
<i>Krátkodobá aktiva</i>		<i>Dluhy</i>	
Peníze	-5 500	Rezerva na doručení povolenek	0
		Státní dotace (výnos příštích období)	0

Konečná výsledovka po zaplacení za emise emisními poukázkami

Náklady	Kč	Výnosy	Kč
Emisní náklady	137 500	Výnosy (ze státní dotace)	120 000
Výsledek hospodaření		- ztráta	5 500

Z rozvahy je patrné, že konečný (souhrnný) dopad do vlastního kapitálu je skutečně pouze ve výši dodatečně nakoupených emisních povolenek, oceněných reálnou hodnotou, za kterou byly povolenky pořízeny (tj. Kč 5 500). Bohužel však tento dopad je ne zrovna rozumným způsobem rozdělen do dvou položek vlastního kapitálu, tj. ovlivňuje kromě výsledku hospodaření za běžné období ještě výsledek hospodaření minulých let. Pokud veškeré transakce (včetně úhrady závazku) proběhnou v běžném účetním období, pak by výsledek hospodaření minulých let rozhodně neměl být ovlivněn.

III. Navrhované řešení

Po odstranění všech nesourodostí či rozdílností v ocenění aktiv a závazků by mohlo mít řešení následující podobu:

Tab. 9: Účetní operace, které podnik zaúčtuje 1. dubna 2005 (v Kč)

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
--------------	--------	----------------	---------------

¹⁵ Nebo neuhrazená ztráta minulých let.

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
1. Obdržení emisních povolenek oceněných v tržní ceně (tj. 12 000 · 10)	120 000	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)	Státní dotace – výnosy příštích období

Tab. 10: Účetní operace zachycené k datu mezitímní závěrky, tj. k 30. září 2005 (v Kč)

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
2. Rozpoznání rezervy ze skutečných emisí v tržní ceně (tj. 5 500 · 12)	66 000	Emisní náklady	Rezerva na doručení povolenek
3. Změna ocenění emisních povolenek na aktuální reálnou hodnotu (tj. 12 000 · 12 – 12 000 · 10)	24 000	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)	Státní dotace – výnosy příštích období
4. Rozpoznání části výnosů ze státní dotace v ocenění aktuální reálnou hodnotou (tj. 5 500 · 12)	66 000	Státní dotace – výnosy příštích období	Výnosy (běžného období) – státní dotace

Pokud by bylo možné ocenit nehmotná aktiva na reálnou hodnotu souvztažně proti zvýšení hodnoty státních dotací (resp. výnosů příštích období) a následně rozpustit adekvátní část výnosů příštích období do výnosů běžného období, přičemž adekvátní částí, je myšlena naprosto stejná částka, ve které je tvořena rezerva na doručení povolenek, pak by výsledek hospodaření neměl být ovlivněn v důsledku nesystematičnosti v ocenění, což dokládají níže uvedené výkazy.

Mezitímní rozvaha k 30. 9. 2005				Mezitímní výsledovka k 30. 9. 2005 ¹⁶			
Aktiva	Kč	Pasiva	Kč	Náklady	Kč	Výnosy	Kč
<i>Dlouhodobá aktiva</i>		<i>Vlastní kapitál</i>					
Nehmotná aktiva (EP)	144 000	Výsledek hospodaření	0	Emisní náklady	66 000	Výnosy (ze státní dotace)	66 000
<i>Krátkodobá aktiva</i>		<i>Dluhy</i>					
.....		Rezerva na doručení povolenek	66 000	Výsledek hospodaření			
		Státní dotace (výnos příštích období)	78 000				
							0

Z výkazů je patrné, že výsledek hospodaření je opravdu nulový.

Tab. 11: Účetní operace, které podnik zaúčtuje na konci účetního období, tj. 31. 3. 2006 (v Kč)

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
5. Zvýšení rezervy za skutečné emise v druhé části roku a úprava ocenění rezerv z titulu změny tržní ceny emisních povolenek oproti září	71 500	Emisní náklady	Rezerva na doručení povolenek

¹⁶ Tj. za období od 1. 4. 2005 do 30. 9. 2005.

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
(tj. $12\,500 \cdot 11 - 5\,500 \cdot 12$)			
6. Změna ocenění emisních povolenek na aktuální reálnou hodnotu (tj. $12\,000 \cdot 12 - 12\,000 \cdot 11$)	12 000	Státní dotace – výnosy příštích období	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)
7. Rozpoznání zbylé části výnosů ze státní dotace (tj. $120\,000 + 24\,000 - 66\,000 - 12\,000$)	66 000	Státní dotace – výnosy příštích období	Výnosy (běžného období) – státní dotace
8. Nakoupení nových povolenek (tj. $500 \cdot 11$)	5 500	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)	Peníze

Zachycení výše uvedených operací bude mít následující dopad do výkazů:

Rozvaha k 31. 3. 2006				Výsledovka k 31. 3. 2006 ¹⁷			
Aktiva	Kč	Pasiva	Kč	Náklady	Kč	Výnosy	Kč
<i>Dlouhodobá aktiva</i>		<i>Vlastní kapitál</i>		Emisní náklady 137 500		Výnosy (ze státní dotace) 132 000	
Nehmotná aktiva (EP)	137 500	Výsledek hospodaření	–5 500				
<i>Krátkodobá aktiva</i>		<i>Dluhy</i>		Výsledek hospodaření – ztráta 5 500			
Peníze	–5 500	Rezerva na doručení povolenek	137 500				
		Státní dotace (výnos příštích období)	0				

I zde je zjevné, že do výsledku hospodaření se promítne pouze ta částka, která byla vynaložena na dodatečné dokoupení emisních povolenek, které jsou nezbytné pro úhradu závazku z titulu skutečně vyprodukovaných emisí. Skutečné předání emisních povolenek (tj. vyrovnaní závazku) pak bude zachyceno následovně:

Tab. 12: Účetní operace související se skutečným předáním emisních povolenek

Text operace	Částka	Účtováno na MD	Účtováno na D
9. Vyrovnání rezervy (úhrada závazku emisními povolenkami)	137 500	Rezervy	Nehmotná aktiva (emisní povolenky)

Výše uvedená operace by již neměla mít vliv na výsledek hospodaření.

Konečná rozvaha po zaplacení za emise emisními poukázkami				Konečná výsledovka po zaplacení za emise emisními poukázkami			
Aktiva	Kč	Pasiva	Kč	Náklady	Kč	Výnosy	Kč
Dlouhodobá aktiva		Vlastní kapitál		Emisní náklady137 500		Výnosy (ze státní dotace)132 000	
Nehmotná aktiva (EP)	0	Výsledek hospodaření	–5 500				
Krátkodobá aktiva		Dluhy					
Peníze	–5 500	Rezerva		Výsledek hospodaření		– ztráta	5 500

¹⁷ Tj. za období od 1. 4. 2005 do 31. 3. 2006.

na doručení povolenek	0	
Státní dotace (výnos příštích období)	0	

Úprava povolenek na emise v České republice

Česká republika je 13. zemí, která se připojila k evropskému projektu (The European Union Greenhouse Gas Emission Trading Scheme, EU ETS) a uvedla do komerčního provozu národní rejstřík obchodování s povolenkami. Podniky, které vypouští větší množství oxidu uhličitého, se mohou od 13. 10. 2005 prostřednictvím webových stránek Operátoru trhu s elektřinou (2005) <<http://www.povolenky.cz>> hlásit o elektronické povolenky k obchodu s emisemi. Česká vláda předpokládá, že mezi podniky letos rozdělí povolenky na emise ve výši 97,6 mil. tun oxidu uhličitého. S ohledem na to, že se i Česká republika připojila k projektu Evropské Unie a odstartovala vydávání emisních povolenek, musela i naše účetní legislativa zareagovat a legislativně upravit, jak tyto povolenky na emise v účetnictví zachytit, jak je ocenit a následně vykázat v účetní závěrce.

V České republice účetní úpravu emisních povolenek řeší novelizace Vyhlášky č. 500/2002 Sb.¹⁸ Podle této vyhlášky patří emisní povolenky do položky jiných nehmotných aktiv, a to bez ohledu na jejich ocenění. Tato nehmotná aktiva se neodepisují. Bezúplatné nabytí povolenek na emise prvním držitelem nebo provozovatelem se účtuje a vykazuje jako poskytnutí dotace ve výši ocenění reprodukční pořizovací cenou. Přičemž o částku zúčtovanou jako dotace se nesnižuje ocenění povolenek na emise (tj. nehmotného aktiva). Spotřeba povolenek na emise se zúčtuje na vrub ostatních provozních nákladů. Při spotřebě, prodeji či jiném úbytku těchto aktiv se zároveň odpovídající částka zaúčtovaná ve prospěch příslušného účtu dotací (tj. ve prospěch účtu účtové skupiny 34) zaúčtuje na příslušné účty výnosů, a to ve věcné a časové souvislosti s náklady.

S ohledem na to, že se u nás povolenky na emise nepřeceňují na reálnou hodnotu a legislativa nezmiňuje v této souvislosti potřebu tvorby rezervy na doručení emisních povolenek, nevzniká zde (na rozdíl od IFRIC 3) problém s nesourodostí v ocenění aktiv a závazků. Na druhou stranu i zde však může docházet ke zkreslení účetní závěrky, a to právě z toho důvodu, že nebude vykázán závazek podniku, „zaplatit“ za vyprodukované emise emisními povolenkami, ačkoliv tento závazek skutečně existuje. V této souvislosti by jistě bylo vhodnější, kdyby podniky tuto rezervu tvořily, a to na vrub provozních nákladů (např. nákladů na emise). Avšak v tomto případě by do naší legislativy musela být zapracovaná kromě způsobu ocenění takových rezerv i možnost vyrovnat (zúčtovat) tuto rezervu (jakožto závazek) souvztažně proti úbytku nehmotných aktiv, tj. emisních povolenek.

Závěr

IFRIC 3 byl vytvořený proto, aby vysvětlil, jak aplikovat model „cap and trade“ při obchodování s emisními povolenkami. Ačkoliv byl trh s emisními právy, který je nutný pro fungování modelu, v době vzniku interpretace velmi slabý (či dokonce v některých zemích tento trh ještě neexistoval), bylo potřeba promptně vydat tuto interpretaci, neboť některé vlády států Evropské Unie již začaly emisní povolenky vydávat. Krátce po té, co IFRIC 3 vstoupil v platnost, Rada pro mezinárodní účetní standardy (International Accounting

¹⁸ Emisní povolenky do Vyhlášky 500/2002 Sb. legislativně zapracovala Změna č. 397/2005 Sb.

Standards Board, IASB) připustila, že v IFRIC 3 je obsažena řada nevyhovujících požadavků na ocenění a vykázání položek obsažených v účetních výkazech, a proto tuto interpretaci stáhla.

Literatura

- [1] IASCF (2005a): *IFRIC – Items under consideration*. [on-line], London, IASCF, 2005, [cit.: 18. 10. 2005], <http://www.iasb.org/current/ifric_consideration.asp?showPageContent=no&wml=17_21_90_04072005.htm>.
- [2] IASCF (2005b): *International Financial Reporting Standards including International Accounting Standards and Interpretations as at 1 January 2005*. London, IASCF, 2005.
- [3] Operátor trhu s elektřinou (2005): *Národní rejstřík obchodování s povolenkami*. [on-line], Praha, Operátor trhu s elektřinou, 2005, [cit.: 2.11.2005], <<http://www.povolenky.cz>>

Nesoulad mezi oceňováním aktiv a dluhů při vykazování emisních práv (zrušení IFRIC 3)

Marie Zelenková

ABSTRAKT

Rada pro mezinárodní účetní standardy (dále jen IASB) v červnu 2005 rozhodla o zrušení platnosti interpretace IFRIC 3 – Emisní práva, a to s okamžitou platností. Interpretace IFRIC 3 byla vyvinutá proto, aby vysvětlila, jak aplikovat existující Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (dále jen IFRS) na tzv. „cap and trade“ model, zabývající se emisními právy. IFRIC 3 však způsobil nežádoucí neshody při současném použití IAS 38 a IAS 37, a to konkrétně neshody v oceňování aktiv a závazků, které jsou uznány v důsledku uplatnění IFRIC 3 a nevhodné rozmístění zisků a ztrát, plynoucích z těchto aktiv a dluhů, do výkazů za určité období. Tento článek podrobně rozebírá tyto důsledky a navrhuje řešení, jak by se daly odstranit.

Klíčová slova: Emisní práva; Vykazování; Nesoulad při oceňování.

Measurement mismatch between the assets and liabilities arising from emission rights (withdrawal of IFRIC 3)

ABSTRACT

In June 2005 the International Accounting Standards Board (IASB) decided to withdraw IFRIC 3 Emission Rights with immediate effect. IFRIC 3 was developed to explain how to apply existing International Financial Reporting Standards (IFRS) to „cap and trade emission rights schemes. However, IFRIC 3 created an unsatisfactory consequence of the interaction of IAS 38 and IAS 37, in the concrete a measurement mismatch between the assets and liabilities recognized in accordance with IFRIC 3, and a mismatch in the location in which the gains and losses on these assets and liabilities are reported. This paper analyses the consequences of this in detail and proposes treatment, how to supersede it.

Key words: Emission rights; Reporting; Measurement mismatch.

JEL classification: M41